

Numărul 31.

Oradea-mare 5/18 august 1901.

Anul XXXVII

Apare duminica. Abonamentul pe an 16 cor., pe 1/2 de an 8, pe 3 luni 4. Pentru România pe an 20 lei.

Teatrul ca mijloc al culturii.

(S'a cetit în adunarea gen. din Șimleu a Societății pentru fond de teatru român, la 2 aug. 1901.)

Așă dară suntem și noi; e numai chestie de timp înființarea teatrului român!

Cum, Doamne?! Poate oare să fie și una ca aceasta?!... Par' că visez... par' că sunt într'o lume feerică, plină de fanteze strălucitoare, — genii de-ale neamului meu glorios, a celui neam, care în decursul seclilor făcut-a fost sclav, aruncat a fost în întunecul orbitor al neculturerii și numai ici-colea mai apărea câte-un luceafăr, — niște meteori, cari vin și trec, — cari ca tot atâtea fulgere momentane sparg vîzduhul înădușit și întunecos cu licurirea lor maiestooasă, ca apoi să dispară iarăș în oceanul infinit al seclilor...

În fața evenimentului de-o momentuositate superioară stau gânditor... Privește cu ochii sufletului la suvenirile dulci ale trecutului mai îndepărtat atât de glorios al poporului romanic; — la acele timpuri, când cultura lui acest tezaur neprețuit, don al zeității — domină o lume; — când strămoșii noștri s'au dovedit în fața popoarelor ca o ginte „frumoasă, vie, zimbitoare, sub cer senin, în aer cald“ — cerul culturii, — a ajuns la culmea, unde „străinu 'n cale i se 'nchină și pe genunchi cade cu dor“ înăbușea supremației spirituale a neamului chemat să reprezenteze idea Dzeirei în om: cultura adevărată, nefalsificată!

I

Ce e cultura? Cari sunt criteriile, condițiunile culturii?

Opiniunile sunt diverse. Unii conduși de idei false sunt de părerea, că o poziție socială mai de „dă Doamne“ îl ridică pe om la gradul de matador al culturii și-l îndreptățește să-și aroage dreptul

de-a fi considerat de om perfectissime cult; alții cugetă, că a vorbi într'un limbaj mai frumos, e suficient, ca toți, mic și mare să se plece cu respect înaintea culturii lor superioare; iar alții... Dar nu! nu voi să mai continuez, ci mai bucuros me mărginesc a stabili principiul, în consonanță cu filosofii scrutători ai psihologiei omului, cari spun, că cultura e: perfecționarea facultăților spirituale ale omului, și anume: progresul intelectual, împreunat cu bogăția cunoștințelor și basat pe nobleța simțemintului și a voinței.

Aceasta este cultura adevărată, acel dar și tezaur, care te ridică peste alți oameni, fără care nici un popor în lume nu poate avea viitor sigur, nici în privința etnică-politică, nici în referința etică.

Unul dintre cele mai efective mijloace pentru lățirea culturii — cutez să afirm cu deplină convingere sufletească și hotărit — e: *teatrul*. Așa a fost și convingerea acelor bărbați, cari cu câteva decenii mai nainte au depus peatra fundamentală la o muncă atât de uriașă, ca înființarea și ridicarea unui teatru român. Acești bărbați providențiali, gigantici în lupta pentru rădicarea nimbului neamului lor, gândiau și ei cu duioșie la timpurile glorioase, când literatura și arta, cultura romană revărsă razele sale binefăcătoare peste omenimea întreagă și par' că-și ziceau și ei cu Goethe:

„Și oare te-am perdut pe tine,
O dulce inger preaslăvit?
Ah! încă tot răsună 'n mine
Al vocei tale ton iubit!“ . . .

(Trad. de Scheletti.)

S-au pus devisa sublimă, ca să desfășure din nou aripele ingerului culturii în toată estensiunea lor, ca între Scylle și Charybde, între nori și între furtuni să rădice neamul lor la nivelul, ce-i compete acelui popor, a cărui menire e: „tot înainte, și nimic'napoi!“

Adevărat că se găsește oameni, cari au opinii de alte categorii. Așa, unii zic, că „teatrul atâta ruinează cu o mână, cât edifică cu cealaltă“ (Kornmann); alții iarăși — cum e Börme — se exprimă astfel: „Nici odată n'am putut să înțeleg, cum pot fi unii bărbați atât de ușoratici, ca să conceadă femeilor lor să-și petreacă zi de zi câteva ore în teatru; drept, că cei buni nu însușesc aici nici un reu, dar cei răi învață cum se poate comite reul fără mare sgomot, în secret“. Ba încă și pe Ovidiu îl face scepticismul să esclame: „Închideți teatrele! căci în acele se seamănă simburile reului!“ —

Nu mai citez opinii de-aceste, cari pot să fie adevărate între unele împregiurări, dar' sunt neacceptabile în general! Aflu de neconvenient cu scopul nostru și mai vârtos cu solemnitatea atât de maiestică de azi, de care cu fericire avem parte toți, ca să mai adaug tonuri dissonante în concertul atât de perfect al întregii suflări românești, care din unghiurile locuite azi de urmașii divului Traian își înalță vocea lor duiosă, — espresiunea dorului ardent: a vedea în realitate un teatru român. Cunoșcând deja conceptul și criteriile culturii, cu aceasta ocaziune vom vedea pe scurt, că teatrul — ca atare — are și ei condițiunile culturii adevărate: „Progresul intelectual împreunat cu bogăția cunoștințelor și basat pe noblețea simțământului și a voinței!“

II

În teatru se concentrează toate artele frumoase: poezie, muzică, pictură, sculptură și oratorie, ba și filosofia practică și științele naturale. Deci cu drept cuvânt se poate numi arta principală și cea mai perfectă. Ba pe lângă concentrarea tuturor artelor frumoase mai are și avantajul netăgăduit, că toate aceste ni se prezintă imediat și de odată: în unul și același timp, în unul și același loc. Cine ar putea cumpeni valoarea deplină a influinței binefăcătoare ce o are teatrul?! Să vedem...

El ne oferă o petrecere dintre cele mai distractive și totodată prezintă privitorului cunoștințe nenumărate, pe cari în viața de toate zilele nici odată nu le-ar însuși. Citești în viață poezii încântătoare, cari te farmecă, — auzi oratori celebri, — te amuzezi la auzul voicilor vibratoare ale muzicii și totuși... ele ca artă îți rămân mai totdeauna necunoscute. Ți se prezintă în diferite moduri și locuri, deosebit una de alta, între împregiurări mai mult idealistice, până când în teatru?!... Vezi aplicarea lor în viața practică, vezi efectele uimitoare ale inspirației muzelor, ba ce e mai mult: ne rădică peste simplitatea vieții de toate zilele într-o regiune încântătoare și ne îndeamnă a prețui tot ce e frumos ca un lucru de folos necalculabil în viața omenească, învățând că ce e frumos e și bun...

Cine are facultatea: și cea spirituală și cea materială, ca să cerceteze toate atelierile pictorilor și sculptorilor renumiți, în cari să cunoască puterea geniului, care-l apropie pe om de Dzeirea alcătuitoare, plâsmuitoare?! Ba și având aceste facultăți și putințe, totuși atelierile toate la oaltă nu ne vor prezenta atâta artă — ținând cont de suferințele vieții, — ca teatrul... Însădar vei privi tabloul cel mai admirabil reprezentând pentru esemplu moartea lui Iulius Caesar, căci nici pe departe nu vei primi impresiunea ce o ai, când vezi același act pe scenă

predat de actori perfecți în arta lor. Ați nu ni se mișcă inima de sentimente dulci, când privim statua admirabilă a eroului nemuritor: Mihail Viteazul?!... Ce sunt înse aceste sentimente pe lângă acele, cari se nasc în inima omului atunci, când pe scenă vezi că statua e vie și buzele exprimă energia sacră, rostind cuvintele entusiaste: „Libertate poporului meu subjugat!“

Cine, Doamne, are voia să percurgă toate psihologiile abstracte ale filosofilor și... să spunem sincer: zeu, cam plictisitoare?! — În teatru ele ni se desfășură într-o formă minunată, care ne dictează imperative, ca vrând nevrând să străbatem și să cunoaștem și cele mai nepenetrabile oricare ale vieții sociale și individuale ale omului; cunoaștem însămintatea problemei accentuată de Hamlet: „a fi sau a nu fi“; știm cum să trăim sau — dacă așa ni se impune — cum să murim pentru un ideal?!...

În fine vedem mașinăriile tehnice tot cele mai moderne în aplicarea lor practică și modalitățile, cum acele se pot întrebuiți în viața de toate zilele.

De alta parte apoi teatrul e un bun dascăl în cele ale vieții omenești. Aici vedem ca într-o oglindă fidelă viața noastră întreagă; cunoaștem virtutea cu toate efectele ei binefăcătoare și nu rămân ascunse viciile, de cari fiecare suntem părtași în măsură mai mică sau mai mare. În teatru cunoaștem fazele vieții familiare și lupta amorului curat; vedem cum decurge tragedia vieții omului, — cunoaștem motivele cari în lumea ce te încungiuță, poate nici odată nu le-ai fi observat, caracterele firme și cele alcătuite din efluxul reului. — Aici ni se prezintă miseria celor bătuiți de soartă, suferințele indivizilor nefericiți, bucuriile și plăcerile curate... și toate aceste așa imediat, atât de intensiv, cât ar fi imposibil să nu ne impresioneze pentru toate referințele noastre sociale și individuale.

Pe scenă și se desfășură în estensiune largă toate părțile înalțătoare de inimă ale eroismului desinteresat pentru patrie și neam, luptele glorioase pentru ideile omenești. Și vezi, cum une-ori virtutea cade, e călcată în picioare de intrigile celor răi la suflet, iar viciul cu un zimbet diavolesc își rădică fruntea sa încununată de glorie esternă și înfige steagul victoriei de-asupra ruinelor bunului...

Teatrul e acela, care cu glumele sale hazlii, cu vioiciunea-i drăgălașe mai oferă câteva momente de distracție, — momente atât de rare în viața omului, care zi de zi, fără nici o pauză asudă sudorii amare în lupta pentru esistență. El împrășcie norii grigilor, netezește barem pe câteva ore fruntea brăzdată de crețețele anilor; — în ochii — dedați numai a vârsă lacrimile durerii — furișează razele binefăcătoare ale plăcerii; — pe buzele, — cari poate zi de zi, ceas de ceas, au rostit tot numai cuvinte de durere, escitează zimbetul și risul fericitor; — în urechile — dedate poate numai cu auzul plânsului și al vaietelor — induce vocea sonoră a doinei artistice. Dar' apoi inima!... sediul simțământelor!

În fine însăși viața actorilor ne servește de instrucțiune salutară. Câți sunt și mai vârtos au fost în trecut actori, cari pe scenă îmbrăcați în vestminte strălucitoare și cu cunună la aparință de aur, în viața privată eră aproape în cea mai mare miserie; câți rid voioși în rolul ce-l au, și poate peste puțin vor avea să verse lacrimi amare; câți figurează ca reprezentanții eroismului adevărat, iar de după cu-

lise simțesc cea mai neagră invidie, când aud aplausele frenetice, ce sună la adresa oare-cărui soț-actor; câți se îmbrățoșează și se sărută pe scenă, iar depunându-și rolul în ochii lor strălucește ură fără margini; și încă câte de toate! — Nu e aceasta viața noastră? Nu avem drept dară, când afirmăm cu convingere curată, că teatrul înavutește cunoștințele intelectuale ca un dascal bun, filosof înțelept și școală bună a vieții omenești?!

Nici pe departe nu voiesc să neg, că doară în teatru nu s'ar găsi și scăderi, ba poate chiar viții, cari apoi au dat îndemn unor critici, ca să se pronunțe nefavorabil despre biserica Thaliei. Sunt înse aceste opinii prea unilaterale, căci se bazează pe niște abuzuri. Iar' apoi șcim prea bine, că nu este vre-o instituțiune fundată de mâhuri omenești atât de perfectă, ca să nu se găsească în ea ceva reți și să nu se ivească abuzuri — une-ori chiar inevitabile — ori în esența instituțiunii însăși, ori în părțile singuratiche sau poate în persoane constituante. Atari împregiurări înse nu ne îndreptătesc să rostim judecata de moarte a teatrului, ci din contra, călcând în urme bune, să-i dăm tot sprijinul spiritual și material. Căci — precum am vădut — teatrul în toate speciile sale este motivul, mijlocul cel mai efectiv al culturii. Intellectul și cunoștințele omului se îmbogățesc, simțământul și voința se nobilitează și primește îndemn puternic către idealul frumosului și al bunului. Adevărat focal al culturii!

III

Prea lung ar fi să producem toate argumentele, cari pledează pentru afirmarea, că teatrul e cel mai efectiv mijloc al culturii; deci să mai vedem numai câteva din cele esterne, cari sunt ca o păvază a dovedilor psihologice mai sus espuse și ne arată și ele necontestabil îndreptățirea teatrului în șirul celor mai principale instituțiuni culturale.

Popoarele — deja și în timpurile mai vechi — abia au ocupat teren — fie acela cât de neînsemnat, în agrii culturii, numai decât își rădicau teatre, binecunoscând puterea spirituală a acestui mijloc apt pentru lățirea culturii. Plato ne spune, că s'a găsit la Egipteni urmele unei drame, — de sine înțeles — încă foarte primitive, din timpul preistoric, compusă de Iris în onoarea zeului Ozirs. La greci acuma 2500 ani — în secolul VI înainte de Christos — mai toate speciile teatrelor, numite pe atunci: tragedie, comedie și satiră, sunt într'un stadiu foarte înfloritor: produsele geniilor ca Aeschilos, Sophocles, Euripides, Aristophanes și alții; — iar la Romani găsim în secolul III înainte de Christos compozitori teatrali: ca Plautus, Terentius Afer, Caecilius și alții. Dar' apoi ruinele elocvente ale amfiteatrelor grandioase, cari și azi store admirațiunea lumii civilizate. Nu sunt aceste oare tot atâtea dovedii palpabile, tot atâtea mărturisiri serioase, argumente neresturnabile pentru dreptul de existență și subsistență a teatrului?!

Fără să me mai provoc la trecut, îmi permit să atrag atențiunea la prezent. Vedem că nu este în întreaga Europă și pe tot rotogolul pământului civilizat, popor care ținând cont de-a fi pus și el în șirul popoarelor culte, să nu dispună de zeii de teatre. O emulare salutară se observă în toate părțile. Academii literare și științifice pun premii pentru piese bune; activitatea în aceasta direcțiune — fie de

ori ce specie — o remunerează bogat. În cercurile așa numite mai înalte în toată lumea civilizată actorul nu e considerat drept comediant simplu, ci ca artist; casele domnitoare îi disting ca pe factorii chemați a propaga cultura, criteriul existenței fiecărui popor. De alta parte literații savanți își sacrifică viața lor pentru înflorirea teatrelor; — artiști cu renume mare își oferă serviciile întru rădicarea prestigiului binecunoscut al teatrului; — celebrități eminente mișcă tot ce le stă la dispoziție, ca aceasta instituțiune să devină ceea ce trebuie să fie: sanctuarul culturii; iar guvernele în tot anul subvenționează cu milioane biserica Thaliei.

Ba și pe teren bisericesc se manifestează influința teatrului. Fără să descriu cele din evul mediu, să vedem unele cazuri din zilele prezente. În Germania tot la 5—10 ani se reprezintă în formă de teatru tragedia dumnezeiască de pe Calvariū. În orașelul Alise (Burgundia) în ziua de 7 septembrie a fiecărui an se joacă piesa: „Tragedie de sainte Reine“ („Tragedia sfintei Regine“) în fața a 5—6000 privitori. Iar săptămânile trecute un preot anglican a făcut proba cam îndrăzneată, să inducă în serviciul divin arta teatrală și... a... reușit! Și mai sunt și alte cazuri asemenea acestora, cari toate sunt pentru influința teatrului.

Vedem deci, că toți factorii mai însemnați cunosc ce e teatrul și vedem, cum mic și mare, avut și sărac depune obolul său material și spiritual pe altarul culturii prin protejerea teatrului. Vădăm-am ce e teatrul, — vădăm-am cum el e cel mai însemnat factor, cel mai efectiv mijloc în propagarea culturii naționale, cum se aduc sacrificii pentru rădicarea acestor fel de instituțiuni. Oare noi, dornici de-o cultură națională — nu aparentă nici străină, ci adevărată și nefalsificată, — noi, cari menim sfântă avem, vom sta doară apatici, vom stagna?! Au nu simțim o dulce vibrație în inima noastră, și nu ne entusiasmăm când vedem, că pe orisonul vieții noastre ca popor cum apare aurora zimbătoare în resăritul soarelui maiestatic al culturii noastre naționale?!

Când depun simțămintele de grațitudine și adheșiune sinceră înaintea inițiatorilor teatrului român și față cu luptacii ageri ai culturii noastre naționale, adresez o rugare și Geniului culturii: Cu brațe tremurânde de dor, cu ochii scâldați în lacrimă de bucurie, cu inimă plină de entusiasm și cu dulci raze de speranță într'un viitor mai fericit așteptăm sosirea ta atât de scumpă nouă, o Geniu al culturii neamului nostru! Vino în curând, vino grabnic, ca să-ți ascultăm glasul tău dulce, să ne încăldim la razele tale binefăcătoare, să dovedim lumii, că și noi suntem! — Și dacă odată ai venit, în veci să nu ne mai părăsești, căci „ai tei suntem“, străinii te-ar pierde de-ar putea, dar' noi nu vom să te părăsim, iar' tu ne învață a trăi!

IOAN BUDIȘIANU.

Nu întinde curse nici odată, plăcerile să-ți fie nevinovate și drepte, și vorbele potrivite cu ele.

Franelin.

*

Nu înfruntă pe nimenea în nenorocire; căci întâmplarea e comună și vremea cea viitoare nu se vede.

Socrat.

*

La gura-riului.

*Mi-e dor nespus
S'ascult al apei ropot,
S'aud în sat
Tocitul glas de clopot,
La gura-riului
Să șed uitată;
Să măi trăesc
Viața mea de-odată.*

Reîntoarcere.

*De pe drum, din altă țară,
Din palate cu oglinzi,
M'am întors la tine țară
Sub tavanul tei de grindă.
În genunchi, sub a ta grindă,
Vatra mi-o sărut cu dor,
Apoi caüt în colț de tindă
Furca mea și-î leg fuor.
Nuc bătrân din colț de casă,
Tu să spuî și eu să torc;
Neguri-neguri se tot lasă,
Turmele din deal se 'ntorc
O, tu prispă, tu fântână,
Și tu laviță 'n pridvor,
Voî talange de la stână,
Mult prin lume v'am dus dor!*

Fire de toamnă.

*Toamnă tu-mi așterni covor
Din frunzișul veșted,
Fire albe trec în sbor
Mi s'aștern pe creșcet.*

*Eü în mână 'ncet le prind
C'o zimbire-amară
Căct în suflet mi s'apriind
Amintiri de vară.*

*Ele cântă, eü ascult
Șoaptele lor line --
Dulci ilusii de demult
Ce căutați la mine?..*

Cântec de leagăn.

*Umblă furca de desceșce,
Umblă fusul ca nebun,
Mama leagăn împleteșce
Din crenguțe de alun.*

*Ea de grindă-l prinde bine
Și-î descântă de noroc,
Pe trei frunze de sulfine
Și pe-un fir de busuțoc.*

*Apoi leagănă 'n spre seară
Și îngănă 'n vorbe dulci:
Pușor dintr'altă țară,
Vin' acasă să te culci.*

MARIA CUNȚANU.

Mișcarea teatrală la noi în anul 1900

de Vasilie Goldiș.

(Fine.)

105. 10 novembre Brașov, Pe Tocile, (comit. Brașov.) 1. „Arvinte și Pepelea“, comedie într'un act de V. Alexandri, 2. „Idil la țară“, comedie într'un act de Juin și Flerx, localisată de Maria Baulescu. Corul bisericei gr. or. de pe Tocile. Cântări și declamațiuni.

106. 16 novembre Oradea-mare, (comit. Bihor.) „Vlăduțul Mamii“, monolog, I. Lupescu. Tinerimea academică română din Oradea-mare. Concert și declamațiuni.

107. 17 novembre Hunedoara, (comit. Hunedoara.) 1. „Herșcu Boccegiul“, monolog comic de V. Alexandri, 2. „Un om buclucaș“, comedie într'un act de Michel și Labiche, localisată de Maria Baulescu, 3. „Serisoarea secretă“ scenă, Iosif Vulcan. Tinerimea română din Hunedoara.

108. 21 novembre Beins, (comit. Bihor.) „Rămășagul“, comedie într'un act, V. Alexandri. Tinerimea studioasă română din Beins.

109. 24 novembre Recița-Montană, (comit. Caraș-Severin.) „Pictorul fără voie“, comedie într'un act, Antoniu Pop. Reuniunea română de cântări și muzică din Recița-Montană. Concert.

110. 25 novembre Gârbova-de-jos, (comit. Alba-Infer.) „Rusaliile“, vodvil într'un act, V. Alexandri, „Țiganul“, molog, ? Tinerimea română din Gârbova-de-jos. Cu ocasiunea sfințirii bisericei.

111. 25 novembre Viștea-de-jos, (comit. Făgăraș.) „O vecinătate periculoasă“, comedie într'un act, localisată după Kotzebue. Tinerimea română din Viștea de jos. Cu ocasiunea sfințirii bisericei gr. cat. din localitate.

112. 1 decembre Lugoș, (comit. Caraș-Severin.) „Idil la țară“, comedie într'un act de Juin și Flerx, localisată de Maria Baulescu. Români din Lugoș. Cu ocasiunea deschiderii noului teatru comunal.

Din conspectul acesta se vede, că în decursul anului 1900 la Români din Ungaria și Ardeal s'au dat 112 reprezentațiuni teatrale. La reprezentațiunile acestea s'au jucat 169 de piese, unele odată, altele de mai multe ori. Piese reprezentate peste tot au fost 81. Între piesele acestea am socotit „Prologul“ dluî Iosif Vulcan din fruntea „Bibliotecii Teatrale“, pe care o editează dl librar-editor Ioan I. Ciureu din Brașov sub îngrijirea comitetul Societății pentru crearea unui fond de teatru român, apoi 6 monoloage, 9 dialoge și „Serisoarea secretă“, o scenă dramatică de Iosif Vulcan. Piese jucate au fost următoarele și anume s'au jucat:

De 13-ori: „Sărăcie lucie“, comedie într'un act de Iosif Vulcan.

De 7-ori: „Săpătorul de bani“, comedie într'un act, localisată de Antoniu Pop.

De 6-ori: „Idil la țară“, comedie într'un act de Juin și Flerx, localisată de Maria Baulescu; „Ruga de la Chiseteu“, piesa populară cu cântece într'un act de Iosif Vulcan.

De 5-ori: „Prima rochie lungă“, monolog comic de Iosif Vulcan; „Noaptea sf-lui George“, vodvil în 2 acte de Theochar Alexi.

De 4-ori: „Soare cu ploaie“, comedie într'un

Tăgășit mare.

act de Iosif Vulcan; „Trei doctori“, comedie într'un act, localisată de Virginia Vlaicu; „Vecinătatea periculoasă“, comedie într'un act de I. Kotzebue, localisată de Trocar; „Cisla“, operetă comică română de C. Porumbescu; „Vlăduțul Mami“, comedie într'un act de I. Lupescu.

De 3-ori: „Leac pentru soacre“, comedie într'un act de Trocar; „Un om buclucaș“, comedie într'un act de Michel și Labiche, localisată de Maria Baulescu (Biblioteca teatrală); „Arvinte și Pepelea“, vodvil într'un act de Vasile Alexandri; „Vistavoilul Marcu“, comedie într'un act de Theochar Alexi; „Norocu în casă“, comedie într'un act de Antoniu Pop; „Otrava de hârciog“, comedie într'un act de Antoniu Pop; „De la sat“, piesă populară în 4 acte de N. Macovișteanu; „Cinel-Cinel“, comedie într'un act cu cântece, de V. Alexandri; „O noapte în Granada“, operă de Kreutzer, textul tradus în românește de George Dima.

De 2-ori: „Rămășagul“, vodvil într'un act de Vasile Alexandri; „Cârlanii“, vodvil într'un act de C. Negruzzi; „O daraveră periculoasă“, farsă într'un act, localisată de I. E. Bobancu; „Stan Covrigarul“, cântecel comic de V. Alexandri; „Peatra din casă“, comedie într'un act de V. Alexandri; „Șoldan Viteazul“, cântecel comic de V. Alexandri; „Prolog“, scenă dramatică de Iosif Vulcan, (Biblioteca teatrală); „Herșcu Boccegiul“, cântecel comic de V. Alexandri; „Despre lucș“, dialog de I. Reteganul; „Zăpăciții“, comedie într'un act de Kotzebue, localisată de Theochar Alexi; „Rusaliele“, vodvil într'un act de V. Alexandri.

Numai odată: „Clevetici“, cântecel comic de V. Alexandri; „Oltenii în Iași“, tablou într'un act de D. G. Georgianu; „Mama Anghelușă“, cântecel comic de V. Alexandri; „Plăeșii de la Baia“, comedie într'un act de N. A. Bogdan; „Sfântul Dumitru sau Tovarășii nedespărțiți“, comedie într'un act în versuri de Carol Scrob; „O jalbă în atmosferă“, comedie într'un act de N. A. Bogdan; „Plevușcă Ceapcânu“, comedie într'un act, prelucrată de R. D. Rosetti; „Nuntă țărănească“, piesă populară într'un act de V. Alexandri; „Spada răsbunării“, dramă în 2 acte de ?; „Nărodul și Negustorul“, dialog de Anton Pan; „Deșteptarea lui Traian“, poemă dramatică de Iosif Vulcan; „Cula-i Făt-Frumos“, comedie într'un act cu cântece de N. A. Bogdan; „Creditorii“, comedie într'un act de V. Alexandri; „Paza Maicii Sfinte“, dramă populară de Antoniu Pop; „Nasul“, monolog de ?; „Calea dreaptă e cea mai bună“, comedie de A. Kotzebue, localisată de Darabant; „Negustorul și țeranul“, dialog de Antoniu Pop; „Nărodul și Negustorul“, dialog de Antoniu Pop; „Căprița cu șapte ieși“, fabulă în 3 tablouri de Iosif Vulcan; „Dragoste“, comedie într'un act de A. din Dorna; „Băi de mare“, comedie într'un act de A. din Dorna; „Mărioara“, episod istoric cu cântece în 2 acte, de M. Șoimescu; „Bărbații fermecați“, comedie în 3 acte și un tablou cu cântece de M. Pascali; „Țeranul în slujbă“, comedie în 4 acte de N. Macovișteanu; „Patimile, moartea și învierea lui Christos“, dramă în 5 acte de ?; „Sgârcitul“, comedie în 5 acte de Molière, traducere românească de I. Sceopul; „Năsturel Globurescu“, dialog de ?; „Bătura îl sărăcește pe om“, dialog între doi săteni, de ?; „Cine face lui își face“, comedie într'un act, de ?; „Vinul de poame“, dialog de I. Pop Retega-

nul; „Inimicul soacrelor“, comedie tradusă de Bb.; „O pățanie“, monolog de Antoniu Pop; „Pocăiții“, dialog de I. Groșoreanu; „Pentru ce am rămas eu flăcău bătrân“, monolog comic de Antoniu Pop; „Gărgăunii dragostei“, comedie într'un act de Iosif Vulcan; „Otrava femeiască“, comedie într'un act de N. Țintariu; „Doi morți vii“, vodvil în 2 acte de V. Alexandri; „Nobila cerșitoare“, comedie într'un act de V. Alexandri; „Smărăndița, fata pădurarului“, comedie în 3 acte cu cântece, de I. D. Movileanu; „Paracliserul său Florin și Florica“, comedie într'un act de V. Alexandri; „O scrisoare pierdută“, comedie în 3 acte de I. L. Caragiale; „Drumul de fier“, comedie într'un act cu cântece, de V. Alexandri; „Craiu nou“, operetă română de C. Porumbescu; „Plăiașul satului“, monolog comic de Iosif Vulcan; „Ședătoarea de la sate“, piesă populară de T. Borza; „Pictorul fără voce“, comedie într'un act de Antoniu Pop; „Scrisoarea secretă“, scenă dramatică de Iosif Vulcan; „Cu voia Dumisale“, comedie într'un act de ?; „Femeia și bărbatul“, dialog în cântece de ?; „Țiganul“, monolog de ?

Dacă luăm în considerare *autorii*, conspectul de mai nainte ne arată, că piese de Iosif Vulcan au fost jucate de 36 de ori, piese de Vasile Alexandri au fost jucate de 26 de ori, Antoniu Pop de 16-ori, Maria Baulescu de 9-ori, Theochar Alexi de 8-ori, Kotzebue și C. Porumbescu de 5-ori, Trocaru, Virginia Vlaicu, I. Lupulescu și I. Macovișteanu de 4-ori, N. A. Bogdan, Anton Pan, Kreutzer și I. Pop Reteganul de 3-ori, C. Negruzzi, Darabant și * * de 2-ori.

Toți ceilalți autori obvin numai de câte odată în șirul reprezentațiilor din anul 1900. Acești autori sunt: D. G. Georgian, Carol Scrob, R. D. Rosetti, I. E. Bobancu, A. din Dorna, Ștefan M. Șoimescu, M. Pascali, Molière, Bb., I. Groșoreanu, N. Țintariu, T. Borza și I. L. Caragiale.

Autorii au fost deci cu toții 31, dintre cari 28 români și 3 străini. Piese originale au fost 69 și streine 12. Dintre cele streine au fost 9 localisări și 3 traduceri. N'am putut află autorul la 9 piese.

Piese publicate în „Biblioteca Teatrală“, ce apare sub îngrijirea comitetului Societății teatrale, s'au jucat de 15-ori și anume s'au jucat „Idil la țară“, comedie într'un act după Juin și Flerx (din franțuzește) localisată de Maria Baulescu de 6-ori; „Soare cu ploaie“, comedie într'un act de Iosif Vulcan de 4-ori; „Un om buclucaș“, comedie într'un act de Michel și Labiche (din franțuzește), localisată prin Maria Baulescu de 3-ori și „Prologul“ dlui Iosif Vulcan de 2-ori.

După conținut și în anul 1900 piesele jucate au fost mai ales comice și anume specii mai ușoare, ca piese populare, comedii într'un act, vodvile, monoloage comice, canțonete, farse ș. a. Piese dramatice s'au jucat 4. Este interesant, că în anul 1900 s'au jucat și operete, anume „Cisla“ de 4-ori și „Craiu nou“ odată, amândouă compoziții d'ale regretatului C. Porumbescu, iară societatea de gimnastică și cântări din Brașov sub conducerea maestrului nostru George Dima a cântat în Brașov de trei-ori opera „O noapte în Granada“ de Kreutzer, cu textul tradus pe românește tot de George Dima.

Cu privire la timpul reprezentațiilor, constatăm că în ianuarie s'au dat 20 de reprezentații,

în februarie 21, în martie 6, în aprilie 17, în mai 5, în iunie 7, în iulie 4, în august 9, în septembrie 9, în octombrie 2, în noiembrie 8 și în decembrie 1. Cele mai multe reprezentații s'au dat în lunile ianuarie și februarie, întocmai ca și în anii trecuți. În anul 1900 nu a fost nici o lună, în care să nu se fi dat reprezentații teatrale. Și de astă-dată cele mai multe reprezentații s'au dat în preajma sărbătorilor mai mari, cum este Crăciunul, Paștele, Rusaliile, Sta Marie, St. Ilie ș. a.

Dacă luăm în considerare mediul social, în mijlocul căruia s'au dat reprezentațiile mai sus înșirate, vom afla, că 40 de reprezentații au fost date de țărani români, cea mai mare parte sub conducerea învățătorilor, ori prin corurile bisericesci. Tinerimea studioasă română a aranjat 24 de reprezentații teatrale în anul 1900, diletanții din sinul păturii culte au dat 16 reprezentații, societățile de muzică și cântări 15, iară meseriașii români au jucat în anul trecut 14 piese teatrale. În 5 cazuri nu am putut afla, cine au fost aranjatorii, dar' din împrejurările celelalte putem presupune, că și acelea reprezentații au fost date de țărani români.

Societăți de diletanți români cu statute nu s'au înființat nici în decursul anului trecut nici una. A rămas deci și până astăzi singură în felul seii societatea „Progresul” din Făgăraș. În anul trecut am publicat istoricul acestei societăți din condeiul președintelui ei, dl dr. Ioan Turcu. De astădată publicăm mai la vale Statutele și Regulamentul afacerilor interne ale societății române de diletanți „Progresul” din Făgăraș. Cu publicarea acestora am avut un scop anumit, pe care îl relevăm în cadrul studiului nostru despre înființarea teatrului național la Români din Ungaria și Ardeal.

Cu privire la localități s'au dat 17 reprezentații în comitatul Sibiiu, 16 în comitatul Caraș-Severin, 11 în comitatul Timiș, 10 în Alba-Inferioară, 9 în comitatul Brașov, 8 în Hunedoara, 7 în Târnava-mare, 6 în Bistrița-Năsăud, câte 5 reprezentații s'au dat în comitatele Torontal, Făgăraș și Bihor, câte 4 în Sătmar și Arad, câte 2 în Mureș-Turda și Cianad, iară 1 reprezentație s'a dat în comitatul Trei-Scaună.

În anul 1900 nu s'au dat reprezentații teatrale în comitatele Sălăgiu, Turda-Arieș, Maramureș, Târnava-mică, Cojocna, Solnoc-Dobâca, Ciuc și în comitatul Bichiș.

Acestea sunt datele statistice, cari le-am adunat asupra mișcării teatrale la noi în decursul anului 1900.

Să facem o scurtă comparație a celor trei dări de seamă asupra mișcării teatrale la noi în anii 1898, 1899 și 1900.

În anul 1898 s'au dat la noi 38 de reprezentații teatrale, în anul 1899 numărul lor au fost 73, iară în anul din urmă 112. În anul 1898 s'au jucat piese de la 15 autori, 10 români și 5 streieii, în anul 1899 numărul autorilor a fost 23, 16 români și 7 streini, iară în anul 1900 s'au jucat piese de la 31 de autori, 28 români și 3 streini.

În privința teritorială în anul 1898 s'au dat reprezentații teatrale în 12 comitate locuite de Români, iară în 11 comitate nu s'au dat. În anul 1899 s'au dat reprezentații teatrale în 18 comitate, în anul din urmă în 16 comitate.

Mediul social, în mijlocul căruia s'a dat repre-

zentațiile teatrale, a rămas cam acelaș: țărani, meseriașii, societățile de muzică și cântări, tinerimea studioasă și inteligența.

Piese asemenea au rămas pe acelaș teren, piese comice mai ușoare. Tot astfel și autorii.

Peste tot din comparațiunea statisticeii celor trei ani din urmă asupra mișcării teatrale la Români din Ungaria și Ardeal constatăm următoarele: Mișcarea teatrală la noi se află în dezvoltare continuă. Din an în an se înmulțesc reprezentațiile teatrale. Cu deosebire în mijlocul țărănimii române se manifestă dorul după reprezentații teatrale. Poporul nostru iubește cu deosebire piese originale de specie mai ușoară. Dar și în privința calității acestor piese putem observa o dezvoltare îmbucurătoare. În anii din urmă s'au dat mai multe drame, apoi operete, chiar și o operă clasică. Autorii cei mai iubiți ai poporului nostru au rămas Vasile Alexandri și Iosif Vulcan. Aceasta dovedește, că piesele menite pentru poporul nostru trebuie să fie luate din viața lui proprie. Cântarea în piese e mult aprețiată. Mai puțină trecere au traduceri, localisările sunt mai aprețiate. Corurile bisericesci se disting cu deosebire în reprezentații teatrale.

Impuls sistematic și organizație sănătoasă trebuie numai, pentru ca arta dramatică să devină cea mai puternică pirghie pentru înălțarea culturală a poporului nostru. Impulsul acesta sistematic și organizația sănătoasă a mișcării teatrale la Români din Ungaria și Ardeal le așteptăm de la Societatea teatrală, ce are să se înființeze din sinul Societății pentru crearea unui fond de teatru național român.

Poesii populare.

De pe la Focșani.

Noi când amendoi vorghiam,
Brațe 'n brațe ne strîngeam;
Dragostea când se 'mpreună,
Par' că bea butcă d'a bună;
Dragostea când se desparte,
Par' că bea venin de moarte!

(Audiță de la: Maria Voicilă.)

Foae verde, foae lată,
Leano, fa,¹
Trece neica câte-odată
Și mi-l vede Breaza² toată.
Câte flori pe lalomiță,
Sunt la puica pe rochiță,
Câte flori pe Telorman,
Sunt la puica pe tulpan.

Foae verde trei alune,
Ce mi-e drag mie pe lume,
Potecuța din pădure,
Pardosită cu alune,
Cu alune măruntele,
Să treacă Leana prin ele.

CHRISTEA N. ȚAPU.

¹ Acest refren se repetă după fiecare vers.

² Breaza se repetă în multe cântece, căci e renumit pentru jocuri și cântece.

S A L O N.

Epilogul adunării din Șimleu.

Frumoasele serbări de la Șimleu nu s'ar fi putut încheia mai vrednic decât cu excursiunea ce făcurăm în urmă prin Sălagiu. Un epilog acesta cu o mulțime de impresii neuitate, datorit gentilei atențiuni a dlui George Pop de Băsești, care ne-a făcut plăcerea să poftescă la moșia sa o măricică societate, compusă din membrii comitetului dimpreună cu damele și din alte persoane mare parte cunoscute în viața noastră intelectuală.

Timpuș plecării s'a fixat pe sâmbătă 3 august, dimineața la 7. Dar cum focului puteam să-l esecutam întocmai, după ce din bal abia la 3 ore ne rețoarșerăm? Accentuez acest motiv de întârziare, ca nu cumva cineva să alunece a crede că damele au fost cauza, că nu plecarăm decât la orele 9.

Cu greu ne despărțirăm de ospitalii nostri frați șimleuani și în special de amabila familie Cosma, care ne-a îndatorat atât de mult, de la care plecarăm și unde a ținut a vini să-și ia remas bun și venerabilul părinte vicar Barbolovici, bătrânul cu inimă tineră, care ne-a lăsat tuturor o amintire prea plăcută.

Societatea, în frunte cu afabilul nostru invitor, căruța p'acolo toată lumea îi zice „badea George“, se compunea din următoarele persoane: dl Virgil Onițiu cu doamna și domnișoara Valeria Branișce, dșoara Elena Simțion („Elena din Ardeal“), dnii Vasilie Goldis, dr. Elie Dăianu, dr. Valeriu Branișce, profesorul Precup din Blaș, adv. Emeric Pop din Cluș, dr. Sigismund Pop escelentul pianist, Const. Iuga tinerul componist, scriitorul acestor rânduri cu soția.

În cele din urmă ne urcarăm în trăsuri. A fost un incident foarte hazliu, că escelenții noștri amici dnii Vasilie Goldis și dr. Elie Dăianu ajunșeră în o trăsură. Dl Goldis spunea cu serioșitatea unui umor iredisibil, în mijlocul unei ilarități generale, că nu poate să călătorească în o trăsură cu dl Dăianu, căci dacă l-or șei aradani, au să-l scoată dintre ei. Am izbutit inse să-l înduplec spunând cu aceeaș serioșitate că eu am și trimis la „Familia“ descierea acesteș excursiuni, în care am zis că dênșii au călătorit impreună. Amabil ca totdeauna, n'a voit să me compromită în fața publicului cetitor, decș s'a supus.

Incidentul acesta ne-a înveselit duiosia momentului de despărțire și plecarăm vesel, cincș trăsuri, în cap cu cea cu patru cai înaintași ai lui badea George.

În curând dispărũ Șimleul, loc de dulci amintiri pentru noi și înaintam pe frumoasa vale a Crasnei. O panoramă încântătoare se desfășurã înaintea ochilor nostri prin valea încadrată de ghirlanda de dealuri și de munți. Apoi o cărnirăm în stânga și urcarăm niște serpentine până 'n vârș. Acolo poposirăm câteva momente spre a ne desfătă în priveliștea admirabilă a văii preșerate cu sate frumoșele, în

fund cu Măgura, deasupra căreia se ridică Meseșul imosant dominând toată regiunea... Cu drag ne comunicam impresiile. Numai tinerul nostru componist Iuga sta la o parte dus pe gânduri și scriind într'un carnet. Însemnă cele din urmă note musicale ale unui „Remas bun de la Șimleu“.

Luarăm de nou locurile noastre în trăsuri și coborirăm spre vale de dincolo, unde ne întinpinam alte vederi interesante. Nu peste mult sosirăm la Guruslău, loc memorabil în istoria Românilor. Badea George opri trăsurile și toți ne deterăm jos.

Cuprinși de sentimentul evlaviei călcam pe pământ, căci ne părea sfânt locul unde ne aflam. Aici s'a petrecut unul din cele mai strălucite acte ale vitejiei româneșci, aici a avut Mihaiu Viteazul glorioasa bătălie cu Sigismund Báthory, aici a creat el una din paginile mai de fală ale istoriei naționale. Ne părea că vedem figura viteazului Domn român, călare în capul ostirii sale, ținând cu stânga sabia învingătoare și îndemnându-și ostașii să-și dea viața pentru steagul lor. Par că audiam strigătele de „hurrah“ ale soldaților cari săriau în foc, par că simțiam pământul cutropindu-se de copitele cailor năvalnicș, par că ne umpleau de duiosie cele din urmă răcnete sfășietoare ale murinșilor și ne 'nălțau sufletul aclamările de bucurie ale triumfătorilor. O simțire aceasta, care te ridică din miseriile lumii reale și te înalță în sferile fericirii visate.

Treziți din visul acesta, priviam în giur de noi să ne dăm seamă de topografia locului unde ne aflam și ascultam cu cea mai mare luare aminte informațiile ce ne da știmatul nostru conducător.

Guruslău, care a dat numele renumitei bătălii victorioase a lui Mihaiu Viteazul, este o mică comună românească, situată p'o movilă de unde apucă o vale, care devine din ce în ce mai largă. Aici s'a dat crâncena bătălie...

Cu ce plăcere aș descrie-o. Lacom deschid Istoria lui Mihaiu Viteazul, de istoricul-poet Nicolae Bălcescu și citese că marele act reșboinic de la Guruslău s'a petrecut în 3 august 1601. Ce coincidență admirabilă! Noi am fost la Guruslău în 3 august 1901; tocmai la aniversarea de trei sute de ani.

Din nenorocire, manuscriptul lui Nicolae Bălcescu se întrerupe și nu mai avem din condeiul lui istoricul acesteș bătălii.

A. I. Odobescu, care din însărcinarea Academiei Române a supraveghiat publicarea istoriei lui Mihaiu Viteazul de Nicolae Bălcescu, scrie în nota de la sfârșitul manuscriptului publicat că: „Ziua vestită de la Guruslău eră destinată de Bălcescu să fie punctul luminos al acesteș ultime cărți a opereș sale, precum ea părea a fi și un nou luceafăr de glorie pentru domnia românească a lui Mihaiu“.

Cu părere de reu închid cartea, care se întrerupe tocmai acolo, unde avea să devină mai prețioasă pentru noi, par că și destinul ar fi intervinit să nu se nief vorbească de gloria noastră trecută...

E bine, dincolo de dealurile cari ne încheideau vederea, ochii nostri spirituali vedeau o urmă și mai vechie a măririi străbune. Acolo se află Moigrad, vechiul Porolyssum al Romanilor, unde s'au găsit o mulțime de anticități și obiecte de artă. Dl George Pop de Băsești are de acolo o piatră de inel, în care e sculptat admirabil vulturul roman.

Cu impresiuni adâncș plecarăm mai departe...

Eră la miazăzi când sosirăm la Boeşa-română. Nu ne ducea drumul pe acolo, dar „badea George“ se credea da'or a face cu noi aceasta abatere de vr'o 10—12 kilometri, ca să ne conducă la mormântul lui Bărnuţ.

Descalcarăm la preotul, părintele Ioan Ilieş, unde am fost primiţi cu toată căldura. Acolo găsirăm şi pe dsoarele Raţiu şi Orghidan, precum şi câţiva tineri cari me vor scusa că le-am uitat numele.

Nu mai decât ne duserăm în cintrimul bisericii din apropiere, unde se află mormântul. Ne bucuram că-l putem vedea, dar ne şi temeam că-l vom găsi neglijat şi părăsit, cum sânt şi altele morminte de ale fruntaşilor noştri. Inse temerea noastră a fost zădărnică. Mormântul lui Bărnuţ se înalţă falnic, curat şi bine îngrijit. Pe monument doue cunună, aceste au putut fi puse de ocaziune; dar mormântul, încadrat cu iarbă verde, eră sădit cu flori, cari au crescut acolo. Asta probă învederat, că mormântul este îngrijit regulat.

Nu şciū al cui e meritul acesta. Verosimil al doamnei preotese; de sigur inse şi părintele Ilieş, ca om tiner, are parte din cultul acesta, care ţine să nu se stingă făclia pietăţii. Cu mulţumire le aducem tributul recunoaşterii, căci îndeplinesc un act naţional care inspiră mândrie în toate inimile româneşti.

Ací este poate cel mai potrivit privilegiu să relevez spiritule miment naţional al clerului român din Sălagiū, care la toate stăruinţele noastre de propăşire stă în fruntea poporului şi care şi la adunarea noastră din Şimleū s'a presintat într'un numer atât de mare.

În tăcere impresurarăm mormântul şi descoperindu-ne capetele, la fruntea lui, am pronunţat în numele societăţii câteva cuvinte de omagiū memoriei marelui bărbat. Apoi ne-am rupt câte-o floare de pe mormânt drept suvenir.

Monumentul făcut în Budapesta, sub îngrijirea dlui George Pop de Băseşci, e din marmore şi are formă de obelisc.

În frunte sus e sculpat un vultur roman, sub care se află inscripţiunea: „În memoria lui Simeon Bărnuţiu n. 1808. 21 iulie; † 1864, 16 maiū, — Fii Sălagiului“.

În dreapta: „Poporul român ţine minte de binefaceri şi nedireptate“.

La stânga: „Libertate, frăţietate, egalitate, naţionalitate“.

Iar în dos: „Blaşiū 1848. 15 maiū“.

Monumentul acesta a fost redicat în 1889, cu ocaziunea aniversării a 25-a a morţii lui Bărnuţ, cu mare solenitate, luând parte mi de oameni.

Câtă vreme noi îndepliniam actul acesta al pietăţii, se adună şi poporul din sat. Căutarăm să găsim vr'un tip cu trăsăturile marcante ale fisionomiei lui Bărnuţ; găsirăm o bătrână care semănă leit. Eră în adevăr din familia lui.

Întrarăm în bisericuţa de lemn, unde se păstrează ca nişte reliquii sfinte cordelele cu inscripţiuni de pe cununile de la inaugurarea monumentului. Privindu-le, par că cetiam biografia marelui nostru martir idealist, care a apărut la Blaş ca un meteor, luminând toate minţile şi închiegând pentru totdeauna credeul existenţei noastre naţionale; apoi a dispărut fără să-şi vază visul cu ochii şi fără să mai

aibă altă dorinţă decât să moară în satul naşcerii sale. Nici aceasta nu i s'a dat. Bolnav de moarte, simţindu-şi sfârşitul vieţii, ş-a mai reules odată toate puterile şi a plecat din depărtare să mai sărute odată ţerina părinţilor sei şi să-şi dea cea din urmă resuflare în locul unde s'a născut. Istovit de greul străinetaţii, cu corpul încovoiat de dureri, îşi tără fericit restul zilelor sale, căci avea speranţa să moară acasă. Şi cum se apropiă de satul natal, par că se întăria, căpeta puteri noue şi resuflă par că plin de viaţă. Aceasta inse n'a fost decât o amăgire dure-roasă, o ultimă lieărire a puterii vitale. Moartea crudă i-a stins viaţa pe drum. Şi numai trupul rece şi mort a fost adus acasă la Boeşa-română.

Eşind din biserică, ni s'a presintat un tiner, cleric de la Gherla, cu numele Ioan Pereni, care ne-a spus că aflând de venirea noastră, a improvisat o odă memoriei lui Bărnuţ şi ne-a cerut voia s'o presinte. Acordându-i-o cu plăcere, dēnsul a declamat cu foc lucrarea sa scrisă cu multă simţire.

Apoi ne-am întors la casa parochială, unde ne aşteptă masa aşternută şi unde închinaram în sănătatea celor ce îngrijesc mormântul lui Bărnuţ.

Trecură trei ore, când plecarăm la Băseşci, ţinta extremă a escuriunii noastre.

Abia eşirăm din sat, firmamentul se 'ntunecă din toate părţile şi în scurtă vreme urmă o ploaie torenţială, cât eră p'aci să devinim nişte Români plouaţi. Ploaia inse ne făcū mai mult haz decât neplăcere şi după ce conţeni, oprirăm trăsurile în vârful unui deal, spre a ne povesti feluritele incidente petrecute.

De aci 'ncolo numai un dor mai aveamū toţi, să sosim cât mai curēnd la Băseşci, căci drumul începea a ne părea cam lung şi eram oboşiţi. Badea George ne tot spunea că nu mai e departe şi iarăş mai trecea câte un cías, mergēnd tot pe valea gârlei Sălagiū, dar nu mai sosiam.

În sfērşit iată Cehul-Silvaniei. Încă un deal şi peste o jumătate de oră ne coborim în valea Băseşcilor. E vremea, căci se 'ntunecă. Întrăm în sat, care ne face impresiune bună, căci vedem case mari, curate şi 'n curţi vite multe şi frumoase. Traversăm satul, lăsând la stânga biserica de pe deal cu casele dimpregiur, urcăm dealul celalalt, cocieşul plezneşce din biciū fālos şi cei patru cai tanţoşi sboară cu noi prin parcul ce împrejmuie până sus pe movilă o casă-castel lucind de lumini; celelalte trāsuri după noi cu ropot mare. Stimatul meu amic, iubitul badea George al tuturor, sare elastic din trāsură să dea mâna damelor cari se coboară; câtă vreme de pe treptele scării ne întimpină gentilă sa fiică dna Elena măritată Hossu-Longin salutându-ne graţios cu vorbele: „Bine aţi venit!“

Din momentul acela toţi ne simţim ca acasă. Primiţi cu atâta dragoste, întrăm cu bucurie, stringem cu afecţiune mâna ospitalierului stăpân şi aducem omagele noastre amabilei doamne fiice.

Să ve spun cum amū petrecut la Băseşci? Dar eū nu m'am dus să-mi petrec, ei să me odihnesc. Am păţit-o inse. Seara primă masă lungă şi nesfērşită, până la orele 2 din noapte. Pe la 11 m'am dat demisia. De gřaba. Nu s'a primit. A doua zi dejun în parc de la 8 până la 10. La miazăzi masă cu lăutari. După masă te culci pe pajiştea verde cu gândul să dormi, dar badea George trimite lău-

tarii să-ți cânte la urechie. Apoi cavalcadă generală. Elena din Ardeal urcând Pegazul. Eram să me avânt și eu, dar iubitul meu coleg-președinte Onițiu m'a făcut atent, că e mult mai sigur a rămânea pe pământ. Astfel secretarul Goldiș a luat premiul. După aceste eșirăm la o măierișce. Turma de purcei și stava de mânzi aș să ne pomenească. Dacă stăpânul lor azolo nu ne-a putut ospetă, le-a făcut lor o zi neuitată. În onoarea noastră purceii aș fost lăsați pe miriștea cea mai bună; iar mânzii s'aș mână la porșorii de ovės, s'aibă și ei un banchet. Si cum laudam mânzii, ne-a oferit fiecăruia unul, n'aveam decât să-l încalecăm.

Seara iarăș masă lungă. Flămândi nu suntem de loc, plăcinta românească inse ne escită sentimentul mândriei naționale și vrem să ne arătăm buni români. Escesul de zel, mai inflăcărât prin vinul de la Bădăcin, ne prăpădeșce. Victima primă e amicul nostru Onițiu, care se face nevăduț. Apoi dispare altul și iară altul și tot așă. În cele din urmă me scol și eu să vėd ce-i și nu mai rămân locului decât buni prieteni Goldiș și Dăianu.

Eșind în pare, întelnese niște figure desperate. Erau amicii noștri dispăruți de la masă. Nu vorbeai nimic, numai suspinași. Din când în când s'audiă câte o exclamație: „Nu mai pot“.

Exclamația aceasta, ca signatura cea mai pregnantă a situațiunii, ne-a întrunit pe toți la un loc. Constatarăm în unanimitate, că nu mai suntem capabili nici de mâncare, nici de beutură și că în fața primejdiei ospitaliere care ne amenință, n'avem altă mântuință decât să fugim. Făcurăm dar o conjurațiune ca la dimineață să plecăm toți, cărora ni e dragă viața.

În ziua următoare badea George ne așteptă vesel cu un nou program; noi inse i-am mulțumit scusându-ne că nu suntem de fer. Și luându-ne remas bun de la dēnsul și de la stimabila dnă fiică, plecarăm cu trenul și trecurăm frumoasa vale a Someșului, până la Cluș, unde ne-am despărțit cu impresiunea unor zile neuitate, în cari am vėduț regiuni frumoase, locuri istorice, monumente naționale, am făcut cunoștințe prețioase, ne-am bucurat de ospitalități amabile, ne-am însuflețit la entuziasmul cu care steagul nostru a fost salutat — și uitarăm că aune-oră eră să ne topim — de căldura tropicală.

IOSIF VULCAN.

Serbările de la Șimleu.

Responsul saluator

al vicarului Alimpiu Barbolovici dat la discursul președintelui Iosif Vulcan la deschiderea adunării generale din Șimleu a Societății pentru crearea unui fond de teatru român în 1 august 1901.

Ilustre domnule președinte!
Preavenerat comitet!
Strălucită adunare!

Sunt momente solemne în viața muritorului când sufletul, — aceasta schinteie a dumnezeirei — deslipindu-se de glia pământului — se înalță într-o regiune mai sublimă spre a află nutremēt corespunzător originei sale; iar alvia inimei nu este în stare a cuprinde torintele simțemintelor undulante

și accentele de bucurie a inimei — puse în vibrație prin sublimitatea momentului, — fac să amuțescă tot în giorul sufletului cuprins de un estas divin supranatural: pentru că întreg eul omului este dedicat strălucitei sėrbătoriri a momentului și limba în loc să fie în stare a da espresiune fidelă simțemintelor înalte, le talmăceșce acelea în o lacrimă care e cel mai sonor accent al sufletului în estasul bucuriei.

Un astfel de moment strălucit și rar sėrbătoresc azi sufletele și inimele Românilor sėlăgeni când stăm față în față cu acei apostoli însufleții de idealul cultural al națiunii române, cari ș-aș propus să înalte steaua șciinței și cultivării Thaliei române în orisonul națiunii, aș venit la noi ca din focul vestal al iubirei de neam să vibreze schinteaua Thaliei române în inimile Românilor sėlăgeni.

Între orisonul naturei necuvēntătoare și între orisonul cultural al popoarelor este o asemănare frapantă; pentru că precum natura are murgitul zorilor, are miazăziua și apusul; așă și cultura popoarelor a avut și are murgitul începutului, are zenitul înălțării de miazăzi, și a avut și are și murgitul apusului precum documentează istoria, acest martore fidel al dezvoltării vieții spirituale și materiale a popoarelor. Orisonul naturei uneori e senin, alta-dată e acoperit de nori negri, une-oră adie peste el zefirul blând și de multe ori îl șgduie furtunile și uraganul; asemenea se bucură saș de senin strălucitor, saș e acoperit de nori pregnanți de furtune și orisonul cultural al poporului. Rami șciințelor multifarie sunt ca tot atâtea stele luminoase, cari își împrumută razele luminoase și căldura fecundătoare de la regina șciințelor; de la religiune — ca de la un soare etern lucitor.

Cu cât cultivează savanții cutărei națiuni mai mulți rami de șciință, cu atât este mai strălucitor orisonul ei cultural. Natiunea română din patria noastră, mulțamită Dumnezeului popoarelor, și recunoștință umbrelor clarificate a predecesorilor noștri bărbați mari — a căror spirite din regiunea nemuririi și azi planează asupra neamului nostru, — recunoștință acelor bărbați providențiali cari azi fertilizează cu sudorile ingeniului și al inimei lor ogorul cultural al neamului nostru și-i conduc destinele — călăuzii de idealul erezit de la frumoasa noastră Roma glorioasă antică, — cuprinde loc astăzi între popoarele Europei civilizate. Inse îi lipseșce o steauă din orisonul cultural, steaua șciinței și cultivării Thaliei române. Bărbații providențiali eșii din sinul națiunii române, concentrându-și căldura inimei și razele înțelepciunii, aș întemeiat Societatea pentru crearea unui fond de teatru român, ca cu puteri unite să înalte steaua Thaliei în orisonul culturei române. Materialul recerut spre alimentarea focului și luminei acestei stele culturale și-l va împrumută Societatea aceasta măreață din trecutul istoric al neamului român. Saș nu a avut românul eroii sei; n'a avut bărbați strălucitori de virtuți naționale și patriotice; n'a avut suferințele seculare, a căror priveriște personificată va formă caractere firme și oțelite spre bravarea furtunelor viitorului; nu-i bogat neamul și poporul român în virtuți erezite de la străbuni, care să-i servească de modele demne de imitat, pentru sucrescēța viitorului; nu este alimentată viața vitală spirituală a națiunii române de idealul împrumutat de la străbunii sei glorioși; n'are el limbă dulce și sonoră? Acestea toate-l fac capabil de tot ce e frumos, estetic și virtuos; aceste puteri îl in-

dreptăţesc să păsească cu credinţă vie şi speranţă firmă pe cariera culturală a Thaliei române.

Misiunea Thaliei adevărate este ridicarea nivelului simţului religios moral în inima surescendenţei viitorului, a generaţiunii tinere, prin personificarea virtuţii atrăgătoare şi prin personificarea urîţiunii viciului respingător; menirea ei este dezvoltarea simţului estetic, spre aprecierea şi îmbrăţoşarea a tot ce este bun, frumos şi virtuos; ea poleşeşte limba popoarelor spre a deveni îmbrăcăminte atrăgătoare a expresiunii simţemintelor nobile răsădite de mama natură în fodina bogată a inimei şi spiritului omenesc. Gradul cultural pe cariera Thaliei prin cutareva naţiune dezvoltat, este barometrul elanului spiritual al aceleia. Ştiinţa şi cultivarea Thaliei trebuie să fie cimentul consolidării legăturilor de înfrăţire între popoarele conlocuitoare din patria noastră poligloată, în care naţiunile regnicolare sînt tot aiătea fiice iubitoare de mama patria comună; pentru că precum s'a mestecat sângele floarei popoarelor din patria noastră, vîrsat pentru apărarea ei şi a înaltului tron, aşă şi în reprezentaţiunile împrumutate din trecutul istoriei apar eroii că tot atâtea surcele glorioase ieşite din tulpina tuturor naţiunilor surore, între cari cu mîndrie cuprind loc şi eroii din sânge de român.

Deci în numele poporului român din Selaşii salut plecând genunchii inimei mele cu un „bine aţi venit“! pe Ilustrul president şi pe preaveneratul comitet al Societăţii pentru crearea unui fond de teatru român, salut veneraţiilor membrii ai acestei Societăţi măreţe, salut strălucita adunare, şi rog pe toate ficele şi fiii naţiunii române, ca să ne înrolăm sub acest falnic drapel al cultivării Thaliei române care l-a arborat bărbaţii noştri cordaţi spre înfrumşetarea edificiului cultural al naţiunii noastre.

Rog Pronia divină, care conduce destinele popoarelor, ca să roueze harul cerului asupra preşedintelui ilustru — acest bărbat al doririlor neamului nostru — asupra preaveneratului comitet şi asupra Societăţii ţintitoare spre regenerarea poporului român prin cultură şi dorese din adâncul inimei ca: spre a-şi putea ajunge realizarea sublimului scop deservitor spre gloria naţiunii române şi a patriei, să prospereze şi înflorească într-un mulţi fericiţi ani!

*

Raportul general al comitetului.

Onorată adunare generală,

Sînt acum şase ani impliniţi, de când Societatea pentru crearea unui fond de teatru naţional român a mutat sediul comitetului seü de la Buda-pesta la Braşov.

În decursul acestor ani comitetul de acum a fost pus, cu puţine schimbări, de doue rînduri în fruntea Societăţii. Şi dacă ne dăm seama de rezultatele acestor 2 trienii, ne credem a putea fi mândri, că dorul de cultură şi sprijinul însufleţit al publicului nostru românesc, ne-a dat posibilitatea să putem constatá un frumos progres în dezvoltarea Societăţii pentru crearea unui fond de teatru românesc. Societatea aceasta, de când s'a mutat în leagănul românismului în Ardeal, a prins nouă viaţă. Interesul publicului din nou s'a deşteptat în măsură mare pentru această frumoasă întreprindere culturală a poporului nostru. Pretotindenii, unde am purtat stea-

gul Thaliei române, am fost primiţi cu dragoste românească şi pretotindenii am aflat pe Români gata să jertfească *mult* din puţinul lor pentru idealul naţional român. Adunările generale de la Orăştie şi Selişte au fost puternice manifestaţiuni culturale ale poporului nostru, iar zilele în veci neuitate de la Abrud s'aü prefăcut în sîrbători naţionale, cari ne-aü unplut inima de însufleţire şi ne-aü hotărit nădejdea că este aproape timpul, când iubirea de neam şi dorul de cultură al poporului nostru va întrupá idealul Societăţii, pentru care muncim, va înfiinţá teatrul român, acest puternic mijloc de mîngăere şi mândrie naţională. Şi acum încă vibrează inimile noastre de sentimentul cald al graţitudinii faţă de acei Abrudenii, cari ne-aü învăţat să admirăm din nou iubirea de neam şi mai ales ospitalitatea ca din poveşti a Românului adevărat. Să nu ne luaţi în nume de reü, dacă şi de-aici, din centrul Silvaniei, trimitem încă odată mulţămitele noastre în ţara Ian-cului şi le trimitem Moşilor vorbă, că în veci nu-i vom uitá. Nu mai puţin inse ve mulţămim dvoastre, fraţilor dulci din ţara Selaşii, pentru că aţi avut bunătatea să ne chemaţi cu iubire frăţească în mijlocul dvoastre, gata să jertfiţi cu dragă inimă avere şi osteneală pentru cultura românească. Ve mulţămim şi ve rugăm să ascultaţi cu bună voinţă raportul despre isprăvurile noastre în anul din urmă.

Onorată adunare generală!

Observarea statutelor, şi executarea hotărîrilor adunării generale este cea mai de căpetenie datorinţă a comitetului dvoastre. Conform acestor îndatoriri, comitetul dvoastre în decursul anului de gestiune 1900—1901 a ţinut — după trebuinţă — 10 şedinţe. Despre averea Societăţii ve raportează special cassarul Societăţii, dl Nicolae Petra-Petrescu. Baniii Societăţii noastre sînt elocaţi la locuri sigure cu o fructificare cât se poate de rentabilă.

O chestiune privitoare la averea Societăţii, care de mult se trăgănează, nici în anul trecut nu s'a putut regulá. Se hotărise adecá deja la adunarea generală de la Orăştie, ca baniii Societăţii, cari astăzi în cea mai mare parte sînt elocaţi în hârtii de valoare d'ale statului român, să fie elocaţi pe la băncile noastre din patrie cel puţin cu aceeaş rentabilitate ca până aci. Îndată după adunarea generală din Orăştie, comitetul dvoastre s'a ocupat de chestiunea aceasta, dar împlinirea deseversită a ei a fost împedată prin moartea prea timpurie a mult regretatului nostru cassar Valeriu Bologa, iar mai apoi în urma stărilor financiare din România, scádînd preţul hârtiilor de valoare, comitetul a socotit să aştepte timpuri mai potrivite pentru vinderea hârtiilor de valoare ale Societăţii noastre. Astfel remâne în sarcina comitetului, ce ne va succedá, să continue lucrările noastre în această chestiune şi la timp potrivit punînd în vîndare hârtiile de valoare din România, baniii astfel încassaţi să-i împartă cu 6% ca raport convenit pe la băncile noastre româneşei din patrie.

Încât priveşce ţinerea în evidenţă a membrilor, Societatea astăzi dispune de trei cărţi de aur, în care se introduc cu cea mai mare punctualitate toţi membrii fondatori, cei pe viaţă şi cei ordinari ai Societăţii noastre.

De câţiva ani încoace am început a publicá în Anuarele Societăţii şi biografiile membrilor fondatori

ai acestei Societăți. Așa s'a urmat și în anul acesta. În anuarul cel din urmă, din 1900, secretarul comitetului publică iarăș biografiile a 12 membri fondatori ai Societății pentru crearea unui fond de tzentru român.

Acești membri sânt: Dr. Iosif Hodos, George Secula, dr. Lazar Petco din cei morți, și dr. Emanuil Ungurianu, Ștefan Antonescu, Basiliu Rațiu, Mihail Cirlea, dr. Laurențiu Pop, dr. Iancu Mețianu, dr. Nicolau Vecerdea, Desideriu Borbola și dr. Zosim Chirtop, cari trăesc. Comitetul a îngrijit, ca deodată cu biografiile respectivilor membri fondatori să se publice și portretele lor. Așa se va urmă și în viitor.

(Finea va urmă.)

*

Cuvântul de adfo

al dlui *Vasiliu Papp*, asesor în pensie, rostit în numele selăgenilor la închiderea adunării din Șimleu.

Venerat presidiu!
Onorată adunare!

Lege eternă e, după care omenimea întregă cu toate instituțiunile ei, a fost și sânt a se formă, desvoltă și termină.

Noi, cari tindem, — ca rassă — a ne formă, desvoltă și a ne afirmă, azi am terminat un act îmbucurător, în procesul de desvoltare spirituală și pe terenul idealismului; unicul ce ni e încă liber.

Am ajuns să ne rostim unul altuia: remas bun.

Un salut acesta, care conține doue simțeminte opuse: simțemintul de bucurie, că dreptul Dzeu ne-a protegeat să ne coadunăm, — în proporțiunea puterilor să conlucrăm întru înaintarea neamului nostru și pe acest teren, — și ceta de tristeată că trebuie să ne despărțim; poate, unii pe veci.

Inteligența și poporul selăgean întru cât a satisfăcut așteptărilor, conșciința le va respunde.

Eu, în numele acelei inteligențe și popor, esprim cele mai călduroase simțeminte de mulțămintă veneratului comitet și îndeosebi iubitului presedinte, că a binevoit a ne întinde ocasiunea plăcută, de a ne coadună și consfătuî întru ajungerea scopului măret, — cu dragoste de frați.

E constatat: cultura e putere, puterea e libertate.

Sclavagiul spiritual apasă mai simțitor ca ceta fisic.

Când o rassă și-a rupt cătușile selăviei spirituale, va fi în drept și în putere a-și eluptă locul cuvenit între popoarele culte; la ce și noi aspirăm.

Dacă noi selăgenii, cu aceasta plăcută ocasiune, nu ne-am achitat pe deplin, ve rugăm, să atribuiți impregiurărilor nefavoritoare.

Despre dragostea de neam și dorul de a ne afirmă, ve asigurăm.

Precum noi ve vom păstră dulcea suvenire că ne-am vedut, așa ve rugăm: binevoii a primî din partea selăgenilor o stringere de mână frățească în salutul cordial:

Remas bun, să ne revedem în pace.

*

Depeșe de felicitare.

Bran. Iosif Vulcan president. Felicit adunarea generală din Șimleu și doresc succes strălucit nisurintelor sale. G. Dima.

Gmunden. Iosif Vulcan. Salut cu respect adunarea și doresc Societății succese complete. Petra-Petrescu.

Sibiu. Iosif Vulcan. Salut respectuos adunarea și doresc succes pe calea cătră teatrul român. Dr. Vecerdea.

Karlsbad. Reverendisimului Barbolovici pentru domnul Vulcan. Salutăm cu toată căldura adunarea și-i dorim succes. Dr. Laurențiu Pop, Elvira Pop, Ana Filip.

Oradea-mare. Iosif Vulcan. Ve salutăm cu însuflețire și dorim ca idea să se realizeze cât de curând. Moise Neș, George Juhász, Paul Vela canonic, Toma Păcală, Ioan Genț, protopop, dr. Florian Duma, Horvath paroc, dr. Nicolae Popovici, Gavril Maroș, dr. Ioan Buna, Petru Pantea, Ioan Pap capelan campestru, Samuil Ciceronescu, Petru Popescu, Georgiu Papp, dr. Corneliu Bulc, Iosif Diamandi, Valeriu Hetco, Clemente Hossu, dr. George Roxin, drd Aurel Zigre, Grigorie Torsan, Nicolau Firu învător ortodox, Vasiliu Babi.

Bocșa-montană. Iosif Vulcan. Dorim succes ilustrei adunări. Clubul diletanților români din Bocșamontană.

Deva. Presidiului Societății. Salutăm cu căldură adunarea generală și dorim succes deplin. I. Simionas, I. Antal, A. Moldovan, L. Filipan.

Alibunar. Iosif Vulcan. Salutăm adunarea generală. Petru Tisu, dr. George Miclea, Alesandru Străin.

Sibiu. Iosif Vulcan. Binecuvântată fie munca celor întruniți în numele Teatrului Român. Pompiliu Dan, Ierolim Preda, Verzar, dr. Vasile Dan, Borcea, Tordășianu.

Câmpeni. Adunării generale a fondului de teatru român. În numele motilor din giurul Ariesului salutăm adunarea și comitetul, dorind succes strălucit. Andreica, Preda, Chirtop.

Cluj. Domnului Iosif Vulcan, președintele Societății fondului teatrului român. Salutăm adunarea. Izbândă strălucită prin biserică la credință, prin școală la lumină, prin teatru la mândria națională. Astfel înaintând se va întrupă profeția: „Viitor de aur românimea are și preved prin secliă a ei înălțare“. Vasiliu Podoba, dr. Rancu, Adelia Piso, Volumnia și Virginia Podoba, dr. Poruțiu, Căciula, Vereș, Filip, Giurgiu, Vasiliu Pop, Coriolan Podoba, N. Tineu, preot. Cosma, protopop Mureșianu.

Sângeorgiul-român. Andrei Cosma. Oaspeții români de la scaldă din Sângeorgiul-român felicită cu sufletul și cu inima adunarea de la Șimleu și îi urează înființarea unui teatru pe a căruî scenă tragedia și drama poporului românesc să inspire generației tinere iubirea de țară și să formeze eroi pentru înălțarea neamului nostru. Francisc Hossu Longin, Em. Părăeanu, Ioan Ciocan, Alexiu Candale, N. Miloșescu, A. Russe, Mureșian, I. Storbean, Lazar Avram, E. Bolfu, Alex. Halița, dr. V. Russu, Const. Moșiș, Simeon Stoica, Emilian Marcus, dr. Paul Tanco, Val. Tanco, Teofil Tanco, Vict. Baluca, dr. Alex. Pop, dr. Val. Moldovan, George Csatt, A. Vulțiu, Leon Piciu, D. Șteop.

(Va urmă.)